INTERNACIONALNI BESTSELER #1

VIKTORIJA HISLOP

Otok

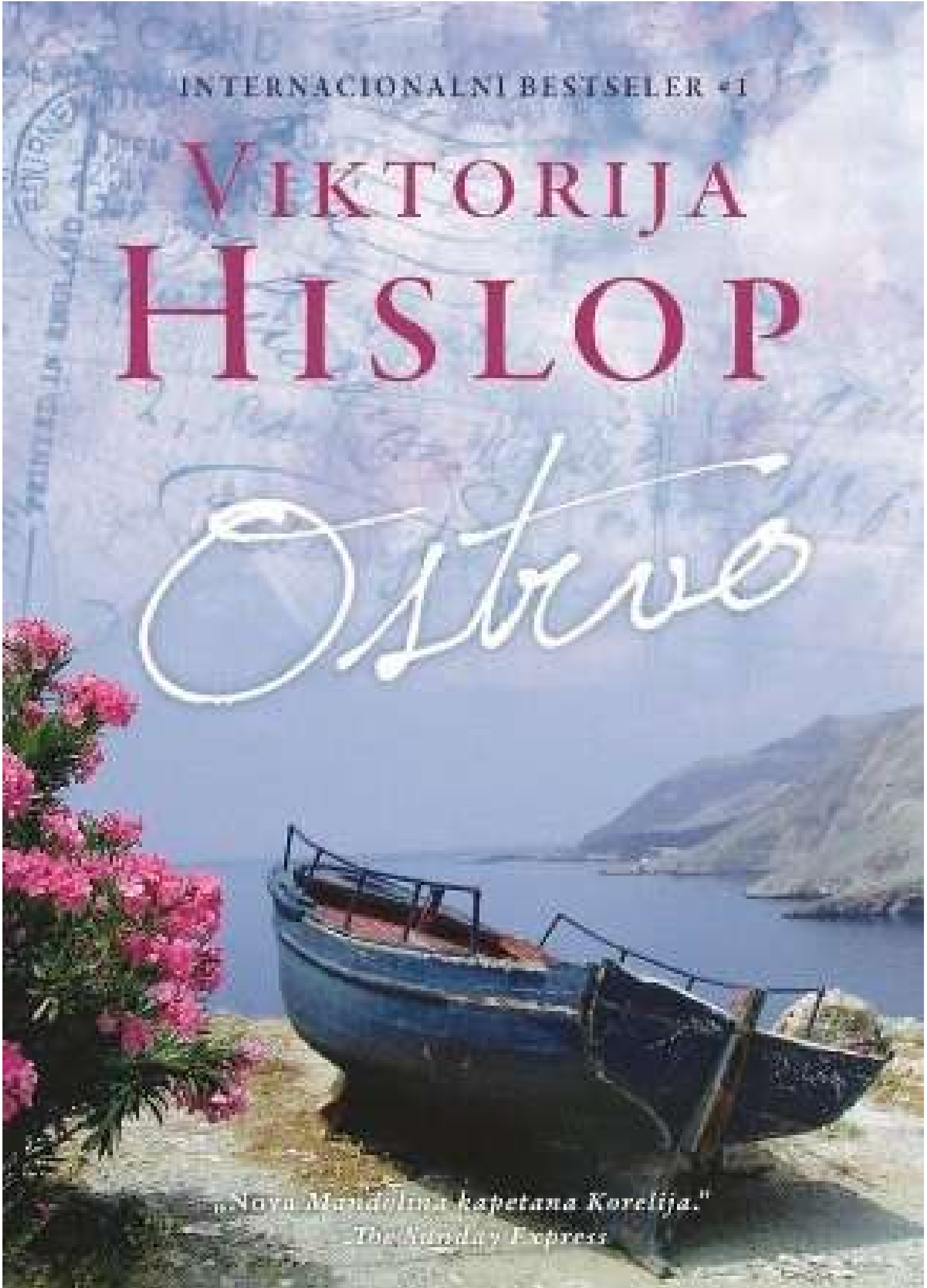

„Nova Mandolinska kapetana Korelija."
The Sunday Express

Victoria Hislop

Ostrvo

Naziv izvornika: Victoria Hislop The Island

by Miš

Aleksis Filding je čvrsta u odluci da sazna nešto više o prošlosti svoje majke, koja o tome nikada nije govorila. Majčina porodica je sa Krita, čarobnog ostrva već hiljadama godina usidrenog u magiji Sredozemlja. Uprkos svoj lepoti i raskoši, Krit čuva mnoge tajne, a najstrašnije su one sa Spinalonge, kamenog ostrvceta pored božanstvenog gradića Agios Nikolaos.
Nagrada za najbolji debitantski roman u Velikoj Britaniji 2007!

Mojoj majci Meri
Posebnu zahvalnost dugujem:
Muzeju ostrva Spinalonga
Profesoru Ričardu Grouvsu, profesoru dermatologije na Imperijal koledžu Doktorki Dijani Lokvud, iz Londonske škole za higijenu i tropske bolesti
LEPRI, Misiji za lepru

Ostrvo Spinalonga, pored seveme obale Krita,
bilo je glavna grčka kolonija gubavaca od 1903. do 1957.

by Miš

Hladan vetar šibao je uskim ulicama Plake. Jesenja studen obavijala je ženu, telo i um bili su joj ukočeni od zime i gotovo sva osećanja otupela, ali ipak ništa od toga nije uspelo da joj odagna tugu. Ćelom težinom oslanjala se na oca i prosto se teturala tih poslednjih nekoliko metara do pristaništa. Njen hod je bio kao u starice kojoj je svaki korak nanosio još veći bol. Ali njen bol nije bio fizički. Telo joj je bilo jako, kao u bilo koje mlade žene koja je provela život udišući čist vazduh na Kritu, koža joj je bila tako mlada, a oči svetlosmeđe boje, kao u ostalih devojaka sa ovoga ostrva.
Mali čamac, nestabilan pod tovarom čudno oblikovanih paketa povezanih kanapom, nesigurno se ljuljao i naginjao prema moru. Starac se spustio polako na sedište, pokušavajući da pridrži tovar jednom rukom, a drugom da pomogne kćerki. Kada se sigurno smestila na pramcu, on ju je brižno umotao u ćebe, da je zaštiti od studeni. Jedini znak po kome se razlikovala od ostalog tovara bila su dva duga pramena crne kose, koja su lepršala i slobodno se poigravala na vetru. Pažljivo je odvezao lađicu iz sidrišta – nije bilo više šta da se kaže ili uradi – i njihovo putovanje je počelo. Ovo nije bio kratak izlet da dostave isporuke. Bio je to početak puta u jednom pravcu da se započne nov život. Život na ostrvu gubavaca. Život na Spinalongi.

PRVI DEO

by Miš

1

Plaka, 2001.

Odvezan iz sidrišta, konopac je poleteo u vazduh i poprskao ženine gole ruke kapima morske vode. One su se brzo osušile kako je sunce u nju upeklo sa neba bez ijednog oblačka i primetila je da joj se koža presijava u zamršenim šarama slanih kristala, kao dijamantska tetovaža. Aleksis je bila jedini putnik u malom, izlupanom čamcu, i kad se odgurnuo od obale u pravcu usamljenog, nenaseljenog ostrva ispred njih, stresla se i od same pomisli na sve one muškarce i žene koji su istim putem putovali pre nje.
Spinalonga. Igrala se tom rečju, kotrljajući je kao maslinku na jeziku. Ostrvo je ležalo tačno ispred njih, i kako se čamac približavao velikom venecijanskom utvrđenju, koje je bilo okrenuto ka moru, osetila je koliko je ono bilo važno u prošlosti, ali u isto vreme snažno je osečala njegovo značenje u današnjici. Razmišljala je da je možda ovo mesto gde je istorija još uvek bila topla, a ne kao kamen hladna, gde su stanovnici stvarni, a ne mitološki. Koliko će se ovo razlikovati od onih antičkih palata i mesta gde je provela proteklih nekoliko nedelja, meseci – pa čak i godina – razgledajući ih.
Aleksis je mogla da provede još koji dan pentrajući se po ruševinama Knososa, i da na osnovu rasparčanih delića sklapa u glavi sliku o tome kako je ovde izgledao život pre četiri hiljade godina. Međutim, u poslednje vreme počela je da oseća kako je ta prošlost toliko daleko od nje da je prosto izvan dometa njene mašte, a pogotovo njenog interesovanja. Iako je imala diplomu arheologa i posao u muzeju, osećala je kako njeno interesovanje jenjava iz dana
u dan. Njen otac je bio akademik pun žara za svoj predmet, a ona je detinjasto verovala da će slediti njegove prašnjave stope. Za nekog kao što je bio Markus Filding nije bilo drevne civilizacije u dalekoj prošlosti koja ne bi potakla njegovo zanimanje, ali za Aleksis, dvadesetpetogodišnju devojku, bik pored puta kraj koga je prošla toga dana imao je u njenom životu mnogo više stvarnosti i važnosti nego što ikad može imati Minotaur iz središta legendarnog lavirinta na Kritu.
Pravac kojim se kretala njena karijera nije bilo goruće pitanje u ovom trenutku njenog života. Mnogo više ju je mučila dilema oko
Eda. U vreme dok su upijali postojanu toplotu poznih letnjih sunčanih zraka na letovanju po Grčkim ostrvima, polako je bila povučena linija ispod perioda jedne ljubavne romanse koja je obećavala. Njihova ljubav cvetala je u retkom mikrokosmosu univerzuma, ali u spoljašnjem svetu je venula, i posle tri godine bila je kao bolešljiva sadnica koja nije uspela da preživi presađivanje iz staklene bašte u prirodno okruženje.
Ed je bio zgodan. To je više bila činjenica nego njeno mišljenje. Ali ju je ponekad najviše nervirao upravo njegov dobar izgled, a bila je sigurna da je to još više učvršćivalo njegovo nadmeno držanje i ponekad zavidno samopouzdanje. Privuklo ih je ono čuveno „razlike se privlače“, Aleksis sa svojom bledom kožom, tamnom kosom i očima, a Ed svojim plavokosim-plavookim, skoro arijevskim izgledom. Ali,

by Miš

ponekad bi osetila da njena divlja priroda bledi pored
Edove potrebe za disciplinom i redom, i znala je da to nije ono što želi; čak i trunka spontanosti koju je priželjkivala, njemu je izgledala kao bogohuljenje.
Mnoge od njegovih dobrih osobina, koje su ljudi uopšte smatrali za veliko blago, počele su da je izluđuju. Pre svega, njegovo nepokolebljivo samopouzdanje. Nesumnjivo je to proizlazilo iz njegovog kao kamen tvrdog ubeđenja o stvarima koje tek predstoje i
koje su mu predstojale od dana rođenja. Edu je obećano zaposlenje do kraja života u advokatskoj kancelariji, a tokom godina ukazao bi mu se i predodređen napredak u karijeri i kuće na već znanim mestima. Aleksis je jedino bila sigurna u to da neusklađenost između njih dvoje postaje sve veća. Kako je letovanje bilo na izmaku, ona je sve više vremena provodila u razmišljanju o budućnosti, i jedino Eda nije videla u njoj. čak se ni u najobičnijim stvarima nisu slagali. Zubna pasta se cedila sa pogrešnog kraja. I uvek je ona bila krivac, nikada Ed. Njegove reakcije na njenu neurednost bile su karakteristične za njegov celokupan pogled na svet, dok je ona te njegove zahteve da stvari budu pod konac smatrala neprijatnom kontrolom. Trudila se da ceni njegovu potrebu za redom, ali je prezirala često neizgovorene primedbe na njen pomalo nesređen način života. često se prisećala da se u očevoj tamnoj, neurednoj radnoj sobi osećala kao kod kuće, a da se zgražavala spavaće sobe roditelja jer su je blede boje zidova koje je majka odabrala i posvuda
čiste površine terale da cvokoće.
Sve je uvek moralo da bude po Edovoj želji. On je bio jedan od zlatnih momaka: bez naročitog truda bio je prvi u razredu, iz godine u godinu neprikosnoveni pobednik svih igara. Savršeni dečko vođa. Bolno bi bilo videti kako mu puca taj mehur. Odrastao je verujući da je svet njegova školjka u kojoj on sasvim izvesno pronalazi svoj biser, ali je Aleksis polako spoznala da ona ne može biti zatvorena u njoj. Da li zaista može da se odrekne svoje samostalnosti i pođe da živi s njim, ma koliko očigledno bilo da bi trebalo? Njen pomalo zapušten, iznajmljen stančić u Krauč Endu naspram otmenog stana u Kensingtonu – da li je luda da odbije ovo drugo? Uprkos tome što je Ed očekivao da se preseli kod njega te jeseni, ovo su bila pitanja koja je sebi morala da postavi: Kakvog je smisla imalo da ode da živi s njim ako ne nameravaju da se venčaju? I da li je on zaista muškarac koga bi ona želela za oca svoje dece? Te nedoumice su joj se
vrzmale u glavi nedeljama, sad već mesecima, a pre ili kasnije moraće da smogne hrabrosti da učini nešto po tom pitanju. Ed je toliko pričao, osmišljavao i podešavao ovaj odmor da uopšte nije primećivao kako su njena ćutanja iz dana u dan sve duža.
Koliko se ovo putovanje razlikovalo od onih iz njenih studentskih dana kad je s drugaricama odmor provodila obilazeći grčka ostrva, sve same slobodne duše i ništa osim hira nije im određivalo putanju tih dugih, suncem natopljenih dana; koje barove da posete, na kojoj plaži da se prže na suncu i koliko dugo da se zadrže na nekom ostrvu odlučivale su bacanjem novčića od dvadeset drahmi. Teško je poverovati da je život mogao biti tako bezbrižan. Ali ovo putovanje bilo je prepuno nesporazuma, svađe i samoispitivanja; bila je to borba koja je otpočela još pre nego što su kročili na tlo Krita.
Kako to da sam u dvadeset i petoj godini tako beznadežno nesigurna u budućnost?

pitala se dok je pakovala torbu za put. Evo me, u stanu koji ne posedujem, uzimam odsustvo s posla koji ne volim, i provodim godišnji odmor s čovekom do koga mi je jedva stalo. Šta nije u redu sa mnom?
U tim godinama njena majka Sofija već je bila nekoliko godina udata i imala dvoje dece. Koje su je okolnosti u tim ranim godinama napravile tako zrelom? Kako je mogla biti tako staložena kada se Aleksis još uvek oseća detinjasto? Kad bi više znala o majčinom pristupu životu, možda bi joj to pomoglo da lakše donosi odluke.
Sofija je oduvek bila preterano suzdržana kada je bilo u pitanju njeno poreklo, zbog toga je tokom godina ta njena tajanstvenost postala prepreka između nje i njene kćerke. Aleksis se činilo krajnje ironičnim da je porodica podržava u proučavanju i razumevanju drevne prošlosti, ali je sputava da stavi pod lupu sopstvenu porodičnu istoriju; taj osećaj da je Sofija nešto krila od svoje dece ostavljao je senku sumnje. činilo se da Sofija Filding nije samo pokopala svoje korene već je i utabanala zemlju iznad njih.
Aleksis je imala samo jedan trag u majčinu prošlost: jednu izbledelu fotografiju sa venčanja koja je, od kada Aleksis zna za sebe, stajala na Sofijinom noćnom ormariću pored kreveta. Kitnjasti srebrni okvir davno se istanjio od glancanja. U ranom detinjstvu, dok je Aleksis krevet roditelja koristila kao trambulinu, obrisi nasmejanog ali ipak usiljeno nameštenog para na slici pred njom lebdeli su gore-dole. Ponekad je postavljala pitanja majci o lepoj tamnokosoj dami u čipki i o savršeno građenom muškarcu platinaste kose. Kako su se zvali? I zašto je on imao sedu kosu? Gde su oni sada? Sofija je samo škrto odgovarala da su to njeni tetka Marija i teča Nikolaos, da su živeli na Kritu i da su već oboje mrtvi. Tada je ovaj odgovor potpuno zadovoljio Aleksis – ali sada je morala da zna više. Više nego bilo šta drugo, važnost te fotografije – bila je jedina uokvirena fotografija u kući, osim onih na kojima su bili ona i njen mlađi brat Nik – pobuđivala je njenu radoznalost. Taj par je očigledno bio veoma važan u majčinom detinjstvu, a ipak se Sofija ustezala da priča o njima. Bilo je to više od ustezanja, u stvari, to je bilo tvrdoglavo odbijanje. Kad je Aleksis stasala, naučila je da poštuje majčinu želju za privatnošću – koja je bila tako duboka kao i poriv mlade devojke da se zaključava i izbegava svaki razgovor. Ali sada je već sve to prerasla.
Noć pre nego stoje otputovala na letovanje, posetila je dom svojih roditelja, kuću u viktorijanskom stilu s terasom u tihoj ulici Batersea. Bila je porodična tradicija da izađu na večeru u obližnju tavernu pre nego što bi Aleksis ili Nik krenuli na fakultet ili pred neko od njihovih putovanja u inostranstvo, ali ovog puta Aleksis je imala drugi motiv za posetu. Želela je da čuje majčin savet u vezi sa Edom, osim toga, htela je da pita majku za neke stvari iz njene prošlosti. Stigla je čitav sat vremena ranije, i rešila je da natera majku da podigne zavesu. Makar i malo svetlosti dobro će joj činiti.
Ušla je u kuću, bacila je teški ranac na popločani pod, a ključeve
na potamnelu mesinganu tacnu na polici u hodniku. čuo se zveket ključeva. Aleksis je znala da majka najviše mrzi kada je iznenade.
– Zdravo, mama! – viknula je iz hodnika.
Pretpostavila je da je majka na spratu i preskačući po dva stepenika, popela se gore. Kada je ušla u sobu svojih roditelja, zadivila se kako je prostorija sređena. Na ivici

by Miš

ogledala visila je skromna kolekcija ogrlica, a tri boce parfema stajale su uredno poredane jedna pored druge na Sofijinom toaletnom stočiću. Inače, u sobi nije bilo suvišnih stvari. Nije bilo ni traga majčine ličnosti ili prošlosti, bez ijedne slike na zidu, bez ijedne knjige na noćnom ormariću. Osim te jedne uramljene fotografije pored kreveta. Iako ju je delila s Markusom, ta soba je bila Sofijin prostor, i tu je vladala njena potreba za savršenim redom. Svaki član porodice imao je svoj lični, potpuno svojstven prostor.

Ako je oskudni minimalizam glavne spavaće sobe bio Sofijin, onda je Markusov prostor bio njegova radna soba, gde su na podu bili poredani stubovi knjiga. Ponekad bi se ove teške kule srušile, i knjige bi se razletele po sobi; tada bi se do njegovog radnog stola jedino moglo doći stazom od tih kožom povezanih tomova kao kamenih pločica. Markus je uživao da radi u ovom urušenom hramu od knjiga; podsećao ga je na arheološke iskopine, gde je svaki kamen pažljivo obeležen, iako bi neupućenom oku to izgledalo kao kakvo napušteno smetlište. U toj sobi uvek je bilo toplo, i još kao dete Aleksis se često tu zavlačila da pročita knjigu, sklupčana u mekoj kožnoj fotelji, iz koje je neprekidno ispadalo punjenje, ali je ipak bila najudobnije i najomiljenije sedište u kući.

Uprkos činjenici da su deca odavno napustila dom, njihove dečje sobe ostale su netaknute. Aleksisina soba je još uvek bila obojena nekom sumornom ljubičastom bojom, koju je ona sama odabrala u nekom periodu mrzovolje kada je imala petnaest godina. Prekrivač za krevet, tepih i garderoba bili su slične nijanse, uglavnom boje sleza, bolje rečeno bila je to boja migrene i besa – čak i sama Aleksis to sada uviđa, mada je u ono vreme zahtevala baš te boje. Možda će je jednog dana roditelji prefarbati, ali pošto nameštanje stana i uređenje enterijera u njihovoj kući nikad nisu imali prioritet, proći će još koja decenija dok se to ne dogodi. Boja zida u Nikovoj sobi već odavno nije bila bitna – ni centimetar zida nije mogao da se vidi od silnih postera igrača Arsenala, hevi metal grupa i plavuša neverovatno bujnih grudi. Aleksis i Nik su delili dnevnu sobu, gde su tokom dve decenije proveli miliőn sati u tišini gledajući televiziju u polumraku. Ali kuhinja je bila namenjena svim članovima porodice. Okrugli borov sto iz 1970 – prvi komad nameštaja koji su Sofija i Markus zajedno kupili – zauzimao je bio središnje mesto, gde su se svi okupljali, tu razgovarali, igrali karte, jeli, i gde su uprkos mnogobrojnim vatrenim raspravama i svađama, postali porodica.

– Zdravo – rekla je Sofija, pozdravljajući kćerkin odraz u ogledalu. Istovremeno je češljala svoju kratku u plavo šatiranu kosu i čeprkala po maloj kutijici za nakit. – Skoro sam spremna – dodala je, pričvršćujući koralne minđuše koje su se slagale s njenom bluzom.

Mada Aleksis to nikad ne bi primetila, Sofiji se vezao čvor u stomaku dok se spremala za ovaj porodični ritual. Ovaj trenutak ju je podsećao na sve one noći pred početak semestra na univerzitetu njene kćerke, kada se pretvarala da je radosna, a u stvari je patila što će Aleksis uskoro otići. Sofijina sposobnost da skriva osećanja izgleda da je jačala srazmemo osećanjima koje je morala da potiskuje. Gledala je kćerkin odraz u ogledalu i svoje lice pored njenog, i zapljusnuo ju je talas zaprepašćenja. Više nije videla lice tinejdžerke koje joj je bilo uklesano u sećanje, već lice odrasle osobe, čiji se ispitivački pogled upravo sada ukrstio s njenim.

by Miš

– Zdravo, mama – rekla je Aleksis tiho. – Kad se tata vraća?
– Vrlo brzo, nadam se. Zna da sutra rano ustaješ, pa je obeća da neće zakasniti.
Aleksis je podigla poznatu fotografiju i duboko uzdahnula. čak i sada, u svojoj dvadeset i petoj godini, morala je da skupi snagu da bi prodrla u zabranjenu teritoriju majčine prošlosti, kao da se provlači ispod policijskog kordona koji opkoljava mesto zločina. Morala je da sazna misli svoje majke. Sofija se udala pre nego što je navršila dvadesetu, pa da li je onda ona, Aleksis, potpuno luda kada propušta priliku da provede ceo život s nekim kao što je Ed? Ili možda i njena majka misli što i ona sama, ako se uopšte ovakve misli vrzmaju po njenoj glavi, da je on zaista pogrešna osoba za nju. U sebi je ponavljala svoja pitanja. Kako je njena majka bila sigurna u tim mladim godinama da je čovek za koga se udaje baš onaj „pravi“? Kako je mogla da zna da će biti sretna narednih pedeset, šezdeset, možda čak i sedamdeset godina? Ili možda o tome nije tako razmišljala? Upravo u trenutku kada su ova pitanja nagmula, ona je ustuknula, odjednom uplašena da će majka odbiti da odgovori. Ali jedno pitanje ipak je morala da postavi.
– Mogu li... – pitala je Aleksis – mogu li da odem i vidim mesto gde si odrasla? – Osim hrišćanskog imena koje je potvrđivalo njenu grčku krv, jedini spoljni znak majčinog porekla koji je Aleksis posedovala bile su njene tamnosmeđe oči, i te noći ih je u potpunosti iskoristila prodorno gledajući u majku.
– Na kraju putovanja idemo na Krit i bila bi velika šteta da nakon tolikog puta propustimo tu priliku.
Sofija je bila žena kojoj je bilo teško da se nasmeši, da pokaže svoja osećanja, da je zagrli. Povučenost je bilo njeno prirodno stanje,
njena prva reakcija uvek je bila da potraži neki izgovor. Ipak, nešto ju je sprečavalo. Bile su to reči koje joj je Markus često ponavljao da će Aleksis uvek biti njihovo dete, ali ne i zauvek ono dete koje će joj se vraćati. Iako se bunila protiv tog zaključka, znala je da je to tačno, a sada se i konačno potvrdilo kada je pred sobom videla ovu nezavisnu mladu ženu. Umesto da se zakopa kao i obično kada bi se
njena prošlost samo i pomenula u razgovoru, Sofija je sada odgovorila neočekivano toplo, spoznajući po prvi put da je raspitivanje njene kćerke da sazna više o svojim korenima ne samo prirodno već, štaviše, da je to njeno pravo.
– Da... – rekla je neodlučno. – Pretpostavljam da bi mogla.
Aleksis je pokušala da sakrije svoje zaprepašćenje, jedva se usuđujući i da udahne strepeći da će se majka predomisliti.
Onda, još odlučnije, Sofija je rekla: – Da, bila bi to dobra prilika. Napisaću pismo koje ćeš odneti Fotini Davaras. Ona je poznavala moju porodicu. Mora da je već prilično ostarila, ali je celog života živela u selu gde sam rođena i udala se za vlasnika taverne – tako da možeš tamo dobiti i dobru hranu.
Aleksis je blistala od uzbuđenja. – Hvala, mama... Gde se tačno nalazi selo? – pitala je.
– Mislim, u odnosu na Haniju?
– Udaljeno je otprilike dva sata istočno od Irakliona – rekla je Sofija. – Znači od Hanije će ti trebati oko pet ili šest sati – to je poprilična razdaljina za jedan dan. Tata će stići svakog trenutka, ali kad se vratimo sa večere, napisaću ti pismo za Fotini i pokazaću ti na mapi gde se tačno nalazi Plaka.
Nehajna lupa ulaznih vrata najavila su da se Markus vratio iz univerzitetske

by Miš

biblioteke. Njegova pohabana kožna aktovka stajala je nasred hodnika, nabijena papirima, koji su virili iz svih mogućih šavova. Grmalj od čoveka s naočarima i guste srebrne kose, koji je težio otprilike isto koliko njegova žena i kćerka zajedno, širokim osmehom pozdravio je Aleksis, koja se iz majčine sobe sjurila niza stepenice i skočila sa poslednjeg stepenika pravo u očev zagrljaj, kao što je to činila i kad je imala samo tri godine.
– Tata! – rekla je Aleksis jednostavno. čak je i to bilo suvišno.
– Moja lepa devojčice – reče on, obuhvatajući je u topao i ugodan zagrljaj kakav samo očevi tako ogromnih razmera mogu pružiti.
Ubrzo su krenuli u restoran, koji se nalazio samo na pet minuta
hoda od kuće. Smeštena među bleštavim vinarijama, preskupim poslastičamicama i modernim gostionicama, taverna Lukakis je bila njihovo stalno mesto. Otvorena je odmah pošto su Fildingovi kupili kuću, a u međuvremenu su imali prilike da vide kako niče stotinak drugih radnji i gostionica ili pak kako nestaju. Vlasnik Gregorio pozdravio je trojku kao stare prijatelje, što su zapravo i bili. Posete ove porodice bile su toliko ritualne da je vlasnik znao šta će gosti naručiti i pre nego što bi seli. Kao i uvek, strpljivo bi saslušali dnevnu ponudu, a onda bi Gregorio uperio prst u svakog od njih i odrecitovao: „Meze, musaka, stifado, lignje, boca grčkog vina i velika flaša kisele vode.“ Sve troje su klimnuli glavom i nasmejali se kad se ovaj žustro okrenuo, uvređen zbog toga što odbijaju neke nove specijalitete njegovog kuvara.
Uglavnom je Aleksis (musaka) pričala. Govorila je o putovanju na koje se spremala da krene sa Edom, dok ju je otac (lignje) ponekad prekidao predlažući joj koja arheološka nalazišta bi mogla da obiđe.
– Ali tata – negodovala je Aleksis mršteći se – znaš da Ed baš nije zainteresovan za razgledanje ruševina!
– Znam, znam – odgovorio je strpljivo. – Ali samo bi neki malograđanin otputovao za Krit a da ne poseti Knosos. To bi bilo isto kao da neko ode u Pariz a ne pogleda Luvr. To bi i Ed morao da zna.
Svi su savršeno dobro znali da je Ed bio i te kako u stanju da propusti ono što u sebi nosi i najmanji tračak visoke kulture. Kao i obično, i sada je bilo doze skrivenog prezira u Markusovom glasu kada bi spomenuo Eda u razgovoru. Nije da ga nije voleo, ili da ga stvarno nije prihvatao. Ed je upravo bio mladić kakvog bi svaki otac poželeo za zeta, ali Markus nije mogao da sakrije razočaranje kad god bi pomislio da će taj mladić iz tako ugledne porodice postati budućnost njegove kćerke. Međutim, Sofija je obožavala Eda. On je bio otelovljenje svega onoga što je žudela za svoju kćerku: poštovan,
siguran i s porodičnim stablom koje mu je davalo samopouzdanje nekoga ko je povezan (uzgred, vrlo beznačajno) sa engleskom aristokratijom.
Bilo je to jedno bezbrižno provedeno veče. Nisu se videli nekoliko meseci i Aleksis je imala toliko toga da ispriča, pre svega o Nikovom ljubavnom životu. Aleksisin brat je spremao postdiplomske studije u Mančesteru, i nije naročito žurio da odraste, ne prestajući da iznenađuje porodicu svojim zapetljanim ljubavnim vezama.
Aleksis i njen otac počeli su da prepričavaju anegdote sa posla, dok je Sofija u mislima odlutala u vreme kad su prvi put došli u ovaj restoran. Gregorio je tada morao da nareda nekoliko jastučića da bi mala Aleksis mogla da dohvati sto. Kada se

by Miš

Nik rodio, u gostionici su već nabavili visoke stolice i uskoro su se deca navikla i zavolela jak ukus taram-salate i cacikija, koje su im konobari iznosili na malim tanjirićima. Više od dvadeset godina ovde su proslavljali sve značajne događaje u životu, sa istim kasetama popularne grčke muzike koja se čula u pozadini. Spoznaja da Aleksis više nije dete pogodila je Sofiju mnogo više nego ranije, i počela je da razmišlja o Plaki i o pismu koje treba da napiše. Nekoliko godina redovno se dopisivala s Fotini, a pre više od četvrt veka pisala joj je o tome kako je izgledao dolazak na svet njenog prvog deteta; samo nekoliko nedelja kasnije stigla je mala, savršeno izvezena haljinica, u koju je Sofija obukla svoju bebu za krštenje, jer nije imala tradicionalnu haljinu. Dve žene su odavno prekinule dopisivanje, ali je Sofija verovala da bi je Fotinin muž obavestio da se nešto dogodilo njegovoj ženi. Sofija se pitala kako sada izgleda Plaka. Pokušala je da zamisli malo selo preplavljeno bučnim krčmama gde se sada prodaje englesko pivo; nadala se da će Aleksis zateći Plaku kakva je bila u vreme kada ju je ona napustila.

Kako je veče odmicalo, Aleksis je osećala sve veće uzbuđenje što

će barem ona moći da se zagleda u prošlost svoje porodice. Uprkos napetosti za koju je znala da je očekuje na ovom letnjem odmoru, barem se radovala poseti majčinom rodnom mestu. Dok su Aleksis i

Sofija izmenjivale osmehe, Markus se pitao da li su najzad na izmaku dani kad je izigravao posrednika i pomiritelja između žene i kćerke. Obuzela ga je toplina i pri samoj pomisli na to, a grejalo ga je i društvo dveju žena koje je voleo najviše na svetu. Završili su večeru, učtivo su ispili pola čašice rakije koju je častila gostionica i krenuli kući. Aleksis će noćas spavati u svojoj staroj sobi, i bila je srećna što će nekoliko sati provesti u svom krevetu iz detinjstva pre nego što ujutro krene podzemnom železnicom na aerodrom Hitrou. Osećala se čudno zadovoljnom uprkos tome što je propustila da pita majku za savet. U ovom trenutku činilo se važnije što je dobila majčinu podršku da poseti njeno rodno mesto. Sve brige koje su je mučile u vezi s dalekom budućnošću zasad je stavila na stranu.

Kad su se vratili iz restorana, Aleksis je pripremila majci kafu i Sofija je sela za kuhinjski sto da sastavi pismo za Fotini; odbacila je tri verzije sve dok konačno nije zalepila koverat i pružila ga kćerki preko stola. Ceo postupak tekao je u tišini, potpuno zaokupljajući Sofiju. Aleksis je osećala da bi se čarolija prekinula ako bi se oglasila, ili bi se možda majka predomislila.

Već dve i po nedelje Sofijino pismo stajalo je bezbedno u unutrašnjem džepu Aleksisine torbe, dragoceno koliko i njen pasoš. Dakako, to i jeste bio pasoš na sebi svojstven način, pošto će joj to pismo obezbediti pristup u majčinu prošlost. To pismo putovalo je s njom iz Atine, pa dalje trajektima koji su se ponekad ljuljali na talasima u Faros, Santorini i sada na Krit. Stigli su na ostrvo nekoliko dana ranije i iznajmili sobu pored mora u Haniji – što i nije bilo teško u ovo doba godine jer je većina turista već otišla.

Ovo su bili poslednji dani njihovog odmora, i pošto je protiv svoje volje posetio Knosos i Arheološki muzej u Iraklionu, Ed je želeo da provede nekoliko dana na plaži pre duge plovidbe nazad za Pirej. Međutim, Aleksis je imala druge planove.

– Sutra ću posetiti maminu staru prijateljicu – najavila je dok su sedeli u jednoj taverni u luci čekajući da naruče jelo. – Ona živi na drugoj strani Irakliona, tako da ću

by Miš

biti odsutna čitavog dana.
Bio je to prvi put da je spomenula Edu svoje hodočašće, a bila je spremna na njegovu reakciju.
– To je sjajno! – prasnuo je i dodao uvređeno: – Pretpostavljam da ćeš uzeti kola?
– Da, hoću ako nemaš ništa protiv. To je udaljeno oko 240 kilometara, ako krenem lokalnim autobusom, trajaće danima.
– Pa, pretpostavljam da nemam izbora, zar ne? A ja sigurno ne
želim da idem s tobom.
Edove ljutite oči sevale su na nju kao safiri kad je njegovo preplanulo lice nestalo iza jelovnika. Durio se tokom ostatka večeri, ali je to Aleksis mogla da podnese budući da ga je iznenadila takvim predlogom. Mnogo teže, bez obzira što je i to bilo tipično za njega, pala joj je njegova potpuna ravnodušnost prema njenom planu. Nije čak ni pitao za ime osobe koju treba da poseti.
Sledećeg jutra, čim se sunce izdiglo iznad brda, išunjala se iz kreveta i napustila hotel.
Naišla je na nešto neočekivano dok je tražila Plaku u vodiču-brošuri. Nešto što joj majka nije spomenula. Naspram sela nalazilo se jedno ostrvo, nedaleko od obale, i mada je postojala mala mogućnost da ga poseti, tako reći nikakva, ta misao potpuno joj je zaokupila maštu:
SPINALONGA: Na ostrvu dominira masivna venecijanska tvrđava koju su Turci osvojili u osamnaestom veku. Većina Turaka
napustila je Krit kad je proglašena njegova autonomnost 1898, ali su naseljenici odbili da napuste svoje domove i da se odreknu unosnog krijumčarenja robe na Spinalongi. Napustili su ostrvo tek i903, kada je ono pretvoreno u koloniju za leprozne. Godine 1941. Nemei su napali Krit i držali ga pod okupacijom sve do 1945, ali zbog prisustva lepraša Spinalongu su ostavili na miru. Ostrvo je ispražnjeno 1957.
Ispostavilo se da je Plaka opstala da bi snabdevala koloniju
leproznih, a Aleksis je posebno kopkalo što joj majka nijednom nije to pomenula. Dok je sedela za volanom iznajmljenog činkvečenta, razmišljala je da li će imati vremena da poseti Spinalongu. Raširila je mapu Krita na prazno suvozačko sedište, i tada primetila da ostrvo ima oblik klonule životinje koja spava na leđima.
Put ju je vodio prema istoku pored Irakliona, ravan i prav uz
obalu, kuda je prošla kroz veoma razvijeno područje Hersonisosa i Malije. Ponekad bi ugledala tablu braon boje koja je označavala neku antičku ruševinu, neskladno smeštenu između brojnih hotela. Aleksis nije obraćala pažnju na te oznake. Danas njeno odredište nije bilo naselje koje je cvetalo u dvadesetom veku pre nove ere, već u
dvadesetom veku nove ere i dalje.
Odmicala je kilometrima pored maslinjaka, mesta gde je zemlja
bivala ravnija u priobalnim udolinama, pored ogromnih plantaža rumenog paradajza i grožđa koje zri, i konačno je skrenula sa glavnog puta i otpočela poslednju deonicu putovanja prema Plaki. Od tog mesta put se sužavao i morala je lagano da vozi da bi izbegla
gomilice kamenja koje se odronilo sa planina nasred puta, a s
vremena na vreme bi i poneka koza lagano prešla put ispred nje, zureći u nju

by Miš

stravično blizu usađenim očima. Posle izvesnog vremena put se uspinjao, i nakon jedne oštre okuke zaustavila se ukraj puta, dok su točkovi prštali po kamenitoj površini. Duboko ispod mesta gde je stajala mogla je da vidi zaslepljujuće plavu vodu
zaliva Mirabelo i njegovu veliku uvalu, oblika skoro punog kruga potpuno prirodno izgrađene luke, a tamo gde su se jezičci skoro spojili u zagrljaj, tu je bilo parče zemlje koje je ličilo na brdašce. Iz daljine je izgledalo kao da je spojeno s kopnom, ali je Aleksis iz mape znala da je to ostrvo Spinalonga, i da bi se do njega došlo, trebalo je preći vodeni pojas. Zaklonjen okolnim krajolikom, malo ostrvo izdizalo se ponosno nad vodom. Najednom kraju ocrtavali su se ostaci venecijanskog zamka, a iza njega nazirale su se bleđe ali ipak vidljive linije; to su bile ulice. Znači to je to: pusto ostrvo. Bilo je naseljeno hiljadama godina, a onda, pre manje od pedeset godina, iz nekog razloga napušteno.
Poslednjih nekoliko kilometara puta do Plake vozila je polako, sa spuštenim prozorima na tom jeftino iznajmljenom automobilu, da bi osetila mlaki povetarac i opojni miris timijana. Bilo je dva sata po podne kada se konačno uz tandrkanje automobila zaustavila na pustom trgu u selu. Ruke su joj se sijale od znoja zbog toga što je držala plastični volan i primetila je da joj je leva ruka bila spržena od popodnevnog sunca. Bilo je to gluvo doba da se stigne u grčko selo. Psi su ležali kao mrtvi u hladovini, a mačke su se šunjale tražeći otpatke. Nije bilo znakova života, samo jedva primetna naznaka da su tu nedavno boravili ljudi bile su napuštena metla naslonjena na drvo, poluprazna kutija cigarete na klupi i otvorena kutija domina pored njih. Cvrčci su neumorno cvrčali u horu, da bi ih tek zalazak sunca utišao, kad nemilosrdna vrućina malo popusti. Selo je verovatno tako izgledalo kao i 1970, kada gaje majka napustila. Nije bilo mnogo razloga da se promeni.
Aleksis je već odlučila da pokuša da obiđe Spinalongu pre nego što pronađe Fotini Davaras. Uživala je u osećanju potpune slobode i samostalnosti, a kada već jednom pronađe tu staricu, možda bi bilo neumesno krenuti bilo gde brodom. Aleksis je bilo jasno da će morati da se vrati za Haniju iste večeri, ali za sada će uživati u
popodnevu, a kasnije će se baviti logistikom, nazvaće Eda i naći će smeštaj.
Pošto je odlučila da prihvati savet iz brošure („Pokušajte da potražite krčmu u malom selu Plaka, gde ćete najverovatnije naći ribara koji će vas za nekoliko hiljada drahmi prevesti preko.”), krenula je preko trga i sklonila u stranu lepljive šarene trake koje su visile na vratima seoske krčme. Ove prljave pantljike imale su zadatak da zadrže muve napolju a hladovinu unutra, ali su zapravo samo skupljale prašinu i držale prostoriju u stalnom polumraku. Piljeći u tami, Aleksis je jedva mogla da razazna siluetu žene koja je sedela za stolom, i dok je pipajući tražila put prema njoj, silueta je ustala i otišla iza šanka. Grlo joj je presušilo od prašine.
– Nero, parakalo – rekla je nesigurno.
Žena je nešto tražila među ogromnim staklenim teglama s maslinama i poluprazним čašama čistog, gustog uza, potom je iz frižidera izvadila flašu rashlađene mineralne vode. Pažljivo ju je sipala u visoku čašu s ravnim obodom, dodala komadić limuna hrapave kore i pružila je Aleksis. Ruke vlažne od kapi kondenzovanih na ledenoj flaši obrisala je o preveliku cvetnu kecelju, koja je jedva obuhvatala njen obiman struk, i tek onda je progovorila. – Engleskinja? – upitala je.

by Miš

Aleksis je klimnula glavom. Sve u svemu, bilo je to napola tačno. Jednom rečju je izrazila svoju sledeću želju. – Spinalonga? – rekla je.
Žena se okrenula na potpeticama i nestala kroz mala vrata iza šanka. Aleksis je čula prigušeno vikanje: -
Gerasimo! Gerasimo! – Odmah potom bat koraka na drvenim stepenicama. Pojavio se stariji muškarac, mutnih očiju zbog prekinutog popodnevnog odmora. Žena mu je nešto pričala, a jedina reč koju je Aleksis razumela bila je „drahma“, koju je nekoliko puta ponovila. Bilo je potpuno jasno, bez greške, da mu je rečeno da će
dobre pare zaraditi. čovek je samo stajao trepćući, primajući bujicu uputstava bez pogovora.
Žena se okrenula prema Aleksis, zgrabila notes za narudžbine i nažvrljala nekoliko brojeva i nekakvu skicu. čak i da Aleksis tečno govori grčki, ne bi uspela ovako dobro da shvati staricu. Uz silno pokazivanje prstom, kružne pokrete u vazduhu i znakove na papiru, rezumela je da će njen put stajati 20.000 drahmi, to jest oko 35 funti. Neće biti jeftin izlet, ali sada nije u položaju da se cenka – uostalom, bila je odlučnija nego ikad da poseti ostrvo. Klimnula je glavom i osmehnula se čamdžiji, koji je sav ozbiljan takođe klimnuo glavom. U tom trenutku Aleksis je postalo jasno da je čamdžijino ćutanje i klimanje glavom više nego što je ona isprva mislila. Nije mogao da joj odgovori čak i da je to želeo. Gerasimo je bio nem.
Bila je to kratka šetnja do pristaništa, gde je bio usidren izlupan Garasimov čamac.
Prošli su ćutke pored usnulih pasa i zatarabljenih zgrada. Ništa se nije micalo. Jedini zvuk pravili su mekani koraci njihovih cipela s gumenim đonom i onaj miliőn cvrčaka. čak je i more bilo ravno i potpuno bešumno.
Tako je čamcem krenula na ovaj 500 metara dugačak put, sa čovekom koji bi se samo ponekad nasmešio, ali ništa više. Imao je grubu kožu, poput svih ribara na Kritu, jer je proveo decenije na uzburkanom moru, noćima boreći se s vremenskim nepogodama, a danju krpeći mreže na žarkom suncu. Najverovatnije je imao preko
60 godina, ali su njegove bore bile kao prstenovi na hrastu po kojima su se mogle izbrojati godine, a po slobodnoj proceni dala bi mu oko osamdeset godina. Njegove crte lica o njemu nisu ništa odavale.
Nikakav bol, patnju, ali ni neku posebnu radost. Bile su to jednostavno spokojne crte pomirenosti sa starošću, a i odraz svega što je preživeo u proteklom veku. Mada su turisti bili moderni osvajači Krita, sledeći Venecijance, Turke i, za starčeva života,
Nemce, malo njih se potrudilo da nauči nešto grčkog jezika. Aleksis je zamerala sebi što nije uspela da ubedi majku da je nauči nekoliko korisnih reči grčkog – pretpostavljajući da je Sofija znala tečno da govori, mada je kćerka nikada nije čula da je izustila ijednu reč. Sada je Aleksis umela da uputi čamdžiji jedino jedno pristojno „efharisto“
– „hvala“ – kada joj je ovaj pomogao da se ukrca, na šta je on prstom dodirnuo obod istrošenog slamenog šešira umesto odgovora.
Kako su se približavali Spinalongi, Aleksis je uzela u ruke fotoaparat i plastičnu dvolitarsku bocu vode koju joj je žena u krčmi ugurala u ruke i tako joj dala do znanja da mora piti mnogo vode. Toplo je. Kad je čamac udario o mol, stari Gerasimo joj je ponudio ruku i ona je prekoračila preko drvenog sedišta i iskočila na neravnu površinu napuštenog pristaništa. Primetila je da je motor još radio. Bilo je očigledno

by Miš

da starac ne namerava da ostane. Uspeli su da se sporazumeju da će se za dva sata vratiti po nju, i ona je gledala kako se čamac polako okreće i vraća u pravcu Plake.
Aleksis je sad bila zatočena na Spinalongi i osetila je kako je preliva talas straha. Šta ako je stari Gerasimo zaboravi? Koliko će trebati Edu da krene u potragu za njom? Da li bi mogla da prepliva nazad do kopna? Nikad do sada nije bila ovako potpuno sama, retko je bila udaljena više od pet metara od nekog drugog ljudskog bića, osim u snu, i nikada nije ostajala duže od sat vremena bez dodira s drugim ljudima. Ta njena zavisnost odjednom je postala kao težak teret i odlučila je da se sabere. Prigrliće ovaj trenutak samoće – njenih nekoliko sati izolovanosti samo su mali ubod iglom u poređenju s presudom dugom kao život u usamljenosti s kojom su se pređašni stanovnici Spinalonge morali suočiti.
Iznad nje uzdizale su se masivne zidine venecijanske tvrđave. Kako će uspeti da prođe ovu vidno neprobojnu prepreku? Tada je u zaobljenom delu zida primetila mali ulaz koji je dopirao jedva do visine glave. Bio je to maleni, mračni otvor u bledom kamenom
zidu, a kada se približila, videla je da je to bio ulaz u dugačak tunel koji je nestajao u krivini i tako zaklanjao ono što se krije na njegovom kraju. S morem u zaleđini i zidovima ispred sebe, samo je u jednom pravcu mogla da krene – napred u mračan, klaustofobičan prolaz. Mrak je potrajao još nekoliko metara, a kada je izbila iz tame na zaslepljujuću svetlost ranog popodneva, videla je da se opseg mesta potpuno izmenio. Zastala je kao zakovana.
Našla se na donjem kraju dugačke ulice, gde su sa obe strane bile nanizane male dvospratne kuće. Nekad je možda izgledalo kao i svako drugo kritsko selo, ali sada su ove zgrade bile oronule i napuštene. Prozorski okviri su u čudnim uglovima visili na polomljenim šarkama, a žaluzine su se trzale i škripale i na najblažem povetarcu. Hodala je nesigurno niz prašnjavu ulicu, upijajući sve što je videla: crkvu na desnoj strani s teškim, izrezbarenim vratima, zgradu u kojoj je nekada, sudeći po ogromnim prozorskim okvirima u prizemlju, očigledno bila radnja i poveću izdvojenu zgrada s drvenim balkonom, lučnim ulaznim vratima i ostacima ograđene bašte. Duboka i sablasna tišina lebdela je nad svim tim.
U prizemnim sobama napuštenih kuća sada su neobuzdano bujali grmovi šarenog divljeg cveća, a na gornjim spratovima iz pukotina na fasadi virile su puzavice. Na mnogim kućama još su bili vidljivi broje – 1 1 , 1 8 , 29 – usmeravajući Aleksisinu maštu na činjenicu da se iza ovih ulaznih vrata odvijao pravi životi. Nastavila je da tumara, potpuno opčinjena. Bilo je to kao da hoda u snu. Mada ovo nije bio san, ipak, bilo je nečeg potpuno nestvarnog u svemu.
Prošla je pored nečeg što je moglo biti krčma, velike prostorije i zgrade s redovima cementiranih korita, za koju je zaključila da je možda bio vešeraj. Odmah pored bili su ostaci ružne trospratnice sa zgodnim balkonom sa ogradom od livenog gvožđa. Veličina zgrade odudarala je od ostalih omanjih kuća, a bilo je neobično i pomisliti
da ju je neko sagradio pre samo sedamdeset godina verujući da je to vrhunac savremenosti. Sad su njeni ogromni prozori zjapili prepušteni morskom vetru, a električne žice su visile sa tavanica kao snopovi slepljenih špageta. Ta zgrada ostavljala je najtužniji prizor od svih.
Stigla je do zaraslog puteljka iza grada koji je vodio u predeo izvan svakog znaka

by Miš

civilizacije. Bio je to prirodan vrt sa strmim padom od tridesetak metara ka moru. Tu se prepustila razmišljanju o patnjama leproznih i zapitala se da li su oni u svom očaju dolazili na ovo mesto s namerom da sve okončaju. Zagledala se u liniju horizonta. Za to kratko vreme okruženje ju je prosto ošamutilo i potpuno je uronila u gustu atmosferu ovoga mesta da je sva razmišljanja o sopstvenom položaju potpuno potisnula u stranu. U tom trenutku bila je jedina osoba na ostrvu, i to ju je nateralo da spozna kako samoća ne znači usamljenost. Možeš biti usamljen i u gomili sveta. To saznanje dalo joj je snage za ono što će morati da uradi kada se vrati: da sama započne sledeću etapu svog života.

Vraćajući se istim putem kroz napušteni grad, Aleksis se malo odmorila na kamenom pragu i otpila nekoliko gutljaja vode koju je ponela sa sobom. Oko nje se ništa nije pomeralo osim što bi protrčao poneki gmizavac kroz suvo lišće koje je prekrivalo podove kuća koje su se raspadale. Kroz procep napuštene kuće na tren je ugledala more, a iza kopno. Svaki dan su leprozni gledali preko puta Plaku, i mogli su da vide svaku zgradu, svaki čamac – možda čak i ljude kako obavljaju svakodnevne poslove. Samo je mogla da pretpostavi koliko ih je blizina tog mesta mučila.

Koje priče bi zidovi ovog grada mogli da ispričaju? Mora da su videli mnoge patnje. Nema sumnje da bi se moglo reći da je biti gubavac zatočen ovde na kamenjaru bila najgora karta koju je život mogao nekom da dodeli. Aleksis je ipak umela da donosi zaključke na osnovu arheoloških fragmenata, pa je tako na osnovu ostataka
ovoga mesta mogla da zaključi da je život na ovom ostrvu sadržavao mnogo bogatiju paletu emocija od puste patnje i očajanja. Ako je njihov život bio bedan, otkuda onda krčme? Zašto bi tu bila zgrada koja je jedino mogla biti gradska kuća? Osećala je melanholiju, ali je takođe primećivala i znakove uobičajenog života. I ti znakovi su je začudili. Ovo malo ostrvce je bila zajednica, ne samo mesto gde se dolazi i umire – to je bilo jasno iz ostataka infrastrukture.

Vreme je brzo prošlo. Kad je Aleksis pogledala u svoj sat, videla je da je već bilo pet sati. Sunce je i dalje izgledalo visoko i tako je snažno peklo da je izgubila svaki osećaj za vreme. Skočila je, a srce joj je jako zakucalo. Iako je uživala ovde u tišini i miru, nije joj se dopala ideja što je Gerasimo otišao bez nje. Požurila je kroz dugi, tamni tunel do mola s druge strane. Stari ribar je sedeo u čamcu i čekao je, a čim se pojavila, okrenuo je ključ i upalio motor. Očigledno, nije nameravao da se zadržava duže nego što je bilo potrebno.

Putovanje nazad do Plake potrajalo je svega nekoliko minuta. Sa osećanjem olakšanja ugledala je krčmu iz koje je krenula, a bilo je prijatno videti i iznajmljena kola kojima je došla, parkirana preko puta. Sada je selo već živnulo. Na pragovima ispred vrata sedele su žene i pričale, a napolju pod drvećem ispred krčme skupila se grupa muškaraca koji su se kartali, a iz njihovih jakih cigareta lebdeo je veo dima. Aleksis i Gerasimo su otpešačili do krčme u već uobičajenoj tišini, a pozdravila ih je žena za koju je Aleksis pretpostavila da je Gerasimova supruga. Aleksis je izbrojala šaku ofucanih novčanica i predala ih ženi. – Želiš piće? – pitala je žena na lošem engleskom. Aleksis je shvatila da joj nije samo piće bilo potrebno već i hrana. Ceo dan nije ništa jela, a što od toplote što od plovidbe morem već se tresla.

Pošto se setila da mamina prijateljica vodi tavernu u tom mestu, brzo je iz ranca izvukla izgužvano Sofijino pismo. Pokazala je

by Miš

adresiranu kovertu ženi, koja je istog trenutka pokazala da zna gde da je uputi. Uzela je Aleksis za ruku i povela je niz ulicu i duž obale. Na oko pedeset metara niz put, a delimično šireći se i na mali molo pokraj mora, stajala je taverna. Kao kakva oaza, mamile su je njene plave stolice i indigoplavo-beli kockasti stolnjaci, a kada ju je pozdravio vlasnik Stefanos, po kome je i gostionica dobila ime, znala je da će joj prijati da sedne i posmatra zalazak sunca.
Stefanos je imao jednu zajedničku crtu sa svim ostalim vlasnicima taverni koje je Aleksis do sada upoznala: guste, dobro štucovane brkove. Suprotno od većine njih, on ipak nije izgledao kao da je jeo onoliko koliko je i posluživao. Za meštane je bilo prerano da jedu, tako da je Aleksis sedela sama za stolom uz more.
– Da li je Fotini Davaras danas ovde? – pitala je Aleksis nesigurno. – Moja majka ju je poznavala još iz detinjstva, i imam pismo za nju.
Stefanos, koji je bolje govorio engleski od para iz krčme, ljubazno je odgovorio da mu je žena u gostionici i da će izaći da je pozdravi čim pripremi jela za taj dan. Predložio je da joj u međuvremenu iznese ceo izbor lokalnih specijaliteta da se ne bi mučila s jelovnikom. Sa čašom rashlađene recine u ruci, i nešto suvog hleba na stolu ispred sebe da joj utoli trenutnu glad, Aleksis je osetila kako je obuzima talas zadovoljstva. Izvukla je veliki užitak iz ovog dana u samoći i volela je ovaj trenutak slobode i samostalnosti. Pogledala je preko puta u Spinalongu. Leprozni nikada nisu mogli da uživaju u slobodi, ali da li su dobili nešto umesto nje?
Stefanos se vratio sa čitavim nizom malih belih tanjirića naredanih na ruci, svaki napunjen malom porcijom nečeg ukusnog i svežeg iz njegove kuhinje – gamborima, punjenim cvetovima tikvica, krastavac salatom i minijaturnim piticama od sira. Aleksis se pitala da li je ikad osetila toliku glad i da li je ikad bila poslužena hranom koja tako ukusno izgleda.
Kada se Stefanos približio njenom stolu, primetio je kako gleda prema ostrvu. Zagolicala mu je maštu ta usamljena Engleskinja koja je, kako je objasnila Andrijana, Gerasimova žena, provela celo popodne sama na Spinalongi. U jeku letnje sezone prepuni brodovi su svakog dana prebacivali turiste tamo – ali većina njih zadržala bi se pola sata ili najviše dva sata, a onda su se vraćali u svoja odmarališta na obali. Većina njih išla je samo iz puke znatiželje i, sudeći po delićima razgovora koje je katkad uspevao da čuje kada bi ostali u Plaki na ručku, uglavnom su bili razočarani. činilo se da su očekivali da vide nešto više od nekoliko napuštenih kuća i zatvorene crkve. Uvek je bio u iskušenju da ih pita: Šta su očekivali? Tela? Napuštene štake? Ljutila gaje ta njihova bezosećajnost. Ali ova žena nije bila kao oni.
– Kako vam se svidelo ostrvo? – pitao je.
– Iznenadila sam se – odgovorila je. – Očekivala sam da će biti strašno turobno – i jeste – ali je tu nekad bilo nečeg više osim te tuge. Izgleda da su ljudi tamo više radili nego sedeli naokolo i sažaljevali sebe. Barem je to meni tako izgledalo.
Posetioci Spinalonge obično nisu imali takva zapažanja, ali je mlada žena očigledno provela više vremena tamo nego ostali. Aleksis se radovala razgovoru, i pošto je Stefanos bio uvek spreman da vežba svoj engleski, nije je obeshrabrio.
– Ne znam zašto tako mislim – šta mislite da li sam u pravu? – pitala je.
– Smem li da sednem? – pitao je Stefanos. Nije ni sačekao odgovor a već je dovukao stolicu preko poda i spustio se na nju. Instinktivno je osetio da je ova žena otvorena

by Miš

za magiju Spinalonge.
– Moja žena je imala prijateljicu koja je živela tamo – rekao je. – Moja supruga je jedna od nekolicine koji još imaju nekakve veze s tim ostrvom. Svi ostali pobegli su što su dalje mogli čim je lek pronađen. Osim starog Gerasima, naravno.
– Gerasimo... je bio lepraš? – upitala je Aleksis prilično iznenađenja. To zapravo objašnjava njegovu žurbu da pobegne sa ostrva čim ju je tamo ostavio. To je još više pobudilo njeno zanimanje za ostrvo. – Da li je vaša žena ikad posetila ostrvo?
– Mnogo, mnogo puta – odgovorio je Stefanos. – Ona zna mnogo više o njemu nego bilo ko drugi ovde.
Sad su već i drugi gosti pristigli, i Stefanos se pridigao sa pletene stolice da ih otprati do stolova i podeli jelovnike. Sunce je zašlo za horizont i nebo je dobilo tamnoroze boju. Lastavice su se spuštale i ponovo dizale, loveći insekte u vazduhu koji se brzo hladio. činilo se da je prošla čitava večnost. Aleksis je pojela sve što je Stefanos stavio pred nju, ali je još bila gladna.
Baš kada je pomislila da bi mogla da ode u kuhinju i odabere šta još da jede, što je bilo potpuno prihvatljivo ponašanje gostiju na
Kritu, stiglo je njeno glavno jelo.
– Ovo je današnji ulov – rekla je konobarica spuštajući ovalni tanjir. – To je barbouni. Nadam se da sam ga spremila po vašem ukusu – tek ispečen na žaru sa svežim začinima i malo maslinovog ulja.
Aleksis je bila zadivljena. Ne samo zbog savršeno posluženog jela. Ne samo zbog mekog ženskog glasa, koji je govorio engleski skoro bez akcenta. Ono što ju je iskreno iznenadilo bila je lepota te žene. Uvek se pitala kakvo je to lice koje je moglo da pokrene hiljadu brodova. Mora da je to neko lice koje izgleda upravo ovako.
– Hvala vam – rekla je konačno. – Ovo izgleda predivno.
Ovo priviđenje upravo se spremilo da ode, ali je onda zastalo. – Muž mi je rekao da ste me tražili.
Aleksis ju je pogledala u čudu. Majka joj je rekla da Fotini ima sedamdesetak godina, ali ova žena bila je gipka, s finim borama, a njena kosa, skupljena visoko na glavi, bila je još uvek boje zrelih kestena. To nije bila starica koju je Aleksis očekivala da sretne.
– Jeste li vi... Fotini Davaras? – pitala je nesigurno odmeravajući je odozdo.
– Jesam – blago je potvrdila žena.
– Imam pismo za vas – rekla je Aleksis kada se pribrala. – Od moje majke, Sofije Filding.
Lice Fotini Davaras se ozarilo. – Vi ste Sofijina kćerka! Bože moj, baš divno! – rekla je.
– Kako je ona? Kako je ona?
Fotini je vatreno prihvatila pismo koje joj je Aleksis pružila, grleći koverat na grudima kao da je to sama Sofija. – Toliko sam sretna. Nemam od nje nikakvih vesti otkad joj je tetka umrla pre nekoliko godina. Do tada mije pisala svakog meseca, a onda je prestala. Bila sam zabrinuta kada je prestala da odgovara na moja pisma.
Sve su ovo bile novosti za Aleksis. Nije primetila da je majka slala pisma za Krit tako redovno – a zasigurno nije znala da je ikada primila ijedno. Baš čudno, svih tih godina Aleksis nikada nije videla nijedno pismo s grčkom poštanskom markicom – bila je sigurna da bi ga upamtila, jer je oduvek bila ranoranilac i nije propuštala da skupi sva pisma koja bi pristigla na otirač ispred vrata. Cini se da se majka dobro

by Miš

potrudila da prikrije čak i ovo dopisivanje.
Sada je Fotini već držala Aleksis za ramena i posmatrala joj lice svojim prelepim očima u obliku badema.
– Da te vidim – da, da, da. Ličiš malo na nju. Ali još više ličiš na jadnu Anu.
Ana? U svim onim prilikama kada je pokušavala da od majke sazna nešto o onoj fotografiji u sepiji na kojoj su bili tetka i teča koji su je odgajili, Aleksis nikada nije čula za ime Ana.
– Ana je majka tvoje majke – dodala je brzo Fotini, primećujući začuđen pogled na devojčinom licu. Aleksis je osetila da joj se nešto kao jeza spustilo niz kičmu. Stojeći u sivilu sumraka, s morem boje mastila iza nje, bila je poražena srazmerom majčine tajnovitosti i
spoznajom da razgovara s nekim ko možda zna neke odgovore.
– Hajde, sedi, sedi. Moraš da pojedeš barbouni – rekla je Fotini.
Aleksis je već izgubila apetit, ali je osetila da bi bilo učtivo da posluša i obe žene su sele.
Uprkos činjenici što je ona želela da postavlja pitanja – prosto su navirala – Aleksis je dozvolila da je Fotini ispita; njena propitivanja ličila su više na pretres. Kako je njena majka? Da li je sretna? Kakav je njen otac? Šta ju je dovelo na Krit?
Fotini je bila topla kao noć, i Aleksis je uvidela da joj iskreno odgovara na pitanja. Ova žena bila je dovoljno stara da joj bude baka, a ipak ni nalik onoj kako je očekivala da izgleda jedna baka.
Fotini Davaras je potpuna suprotnost pogurenoj starici u crnini, kako ju je ona zamišljala kada joj je majka predala pismo. Njeno zanimanje za Aleksis činilo se potpuno iskreno. Bilo je to davno – ako se ikada i desilo – da je Aleksis sa nekim ovako razgovarala.
Njena mentorka na univerzitetu ponekad ju je slušala, kao da je bilo važno ono što priča, ali je Aleksis u dubini srca znala da je ona to činila samo zato jer je bila plaćena za to. Nije trebalo mnogo vremena da se Aleksis poveri Fotinu.
– Majka je uvek bila veoma tajanstvena kada je u pitanju njen raniji život – rekla je. – Jedino znam da je rođena ovde negde i da su je odgajali tetka i teča – da je sve napustila kad je imala osamnaest godina i da nikad više nije dolazila.
– Zar je to zaista sve što znaš? – pitala je Fotini. – Zar ti nije rekla ništa više od toga?
– Ne, zapravo ništa. Delimično sam zbog toga ovde. Želim da znam više. Želim da znam zašto je okrenula leđa svojoj prošlosti.
– Ali zašto sada? – pitala je Fotini.
– Iz više razloga – rekla Aleksis, gledajući u svoj tanjir. – Ali ponajviše zbog mog dečka. Nedavno sam shvatila koliko je majka sretna što je pronašla mog oca – oduvek sam pretpostavljala daje
njihova veza tipična.
– Drago mije što su sretni. Bilo je u ono vreme malo oluje, ali smo se svi nadali jer su izgledali blaženo zadovoljni.
– Mada je zapravo čudno. Toliko malo znam o majci. Nikada ne priča o svom detinjstvu, nikada ne priča o ovdašnjem životu...
– Zaista? – prekinula ju je Fotini.
– Osećam da bi mi pomoglo – rekla je Aleksis – kada bih saznala nešto više o majci.

Imala je sreće da nađe nekoga do koga joj je toliko stalo, ali kako je znala da će on zauvek biti njen pravi izbor? Sa Edom sam više od pet godina i nisam sigurna da li bi trebalo da budemo zajedno?
Ova izjava uopšte nije bila karakteristična za uobičajeno pragmatičnu Aleksis, i ona je bila svesna da će verovatno zvučati nejasno, skoro izmišljeno, za nekog koga poznaje manje od dva sata. Pri tome, udaljila se od uobičajenog reda; kako je mogla da očekuje od ove Grkinje, ma kako fina bila, da se zanima za nju?
U tom trenutku prišao je Stefanos da pokupi tanjire, i za tren oka vratio se sa šoljicama kafe i dve izdašne čaše rakije boje melase. Tokom večeri gosti su dolazili i odlazili, i ponovo je jedino bio zauzet sto za kojim je Aleksis sedela.
Zagrejana šoljicom vrele kafe, a još više ljutom „metaksom“,
Aleksis je pitala Fotini koliko dugo je poznavala njenu majku.
– Gotovo od dana kada je rođena – odgovorila je starija žena. Ali tu je zastala, osećajući prevelik teret odgovornosti. Ko je ona, Fotini Davaras, da ispriča devojci tajne porodične prošlosti koje i rođena majka očigledno želi da sakrije od nje? U tom trenutku Fotini se setila pisma koje je zadenula u kecelju. Izvadila ga je i, uzevši nož sa susednog stola, brzo otvorila.
Draga Fotini,
Molim te oprosti mi što se ovako dugo nisam javljala. Znam da ne
moram da ti objašnjavam razloge, ali veruj mi kad ti kažem, da mislim na tebe često. Ovo je moja kćerka Aleksis. Da li bi bila isto tako dobra prema njoj kao što si oduvek bila prema meni – to ne moram ni da te pitam, zar ne?
Aleksis se veoma zanima za porodičnu prošlost – to je razumljivo, ali je bilo skoro nemoguće da joj išta ispričam. Zar nije čudno što, kako vreme prolazi, sve je teže da se iskreno priznaju neke stvari?
Znam da će ti postaviti mnoštvo pitanja – ona je rođeni istoričar. Hoćeš li joj odgovoriti? Tvoje oči i uši su svedoci svih događaja – mislim da bi joj ti dala tačniji opis nego što bih ja ikada mogla.
Naslikaj joj celu sliku, Fotini. Biće ti večno zahvalna. Ko zna – možda će se vratiti za Englesku i meni ispričati neke stvari koje nisam znala. Hoćeš li joj pokazati gde sam rođena – znam da bi je to zanimalo – i da li bi je odvela do Agios Nikolaosa?
Tebi i Stefanosu šaljem ovo s mnogo Ijubavi – i molim te prenesi moje najtoplije pozdrave vašim sinovima.
Hvala ti, Fotini.
Zauvek tvoja, Sofija
Kad je Fotini pročitala pismo, savila gaje pažljivo i vratila u kovertu. Pogledala je Aleksis, koja je sedela preko puta nje i znatiželjno proučavala njen izraz lica dok je čitala redove na izgužvanom parčetu papira.
– Tvoja majka me je zamolila da ti ispričam sve o vašoj porodici – rekla je Fotini – ali zapravo to nije priča za laku noć. Taverna je
zatvorena u nedelju i ponedeljak, i imam na pretek vremena,
pogotovo ovako na kraju sezone. Zašto ne ostaneš s nama nekoliko
dana? Veoma bi me obradovalo kada bi ostala. – Fotinine oči su
blistale u mraku. Delovale su vlažne – možda od suza ili uzbuđenja,

by Miš

Aleksis nije mogla da proceni.
Instinktivno je znala da bi bilo najpametnije da tako utroši vreme, i bez ikakve sumnje bi joj priča o majci više pomogla na duže staze,
nego još jedna poseta muzeju. Zašto bi izučavala hladne ostatke drevnih civilizacija kada može da oživi sopstvenu prošlost? Ništa je nije sputavalo da ostane. Samo treba da pošalje kratku poruku Edu da će ostati dan-dva. Mada je znala da je takav postupak skoro okrutna nehajnost prema njemu, osetila je da ova situacija opravdava i malo sebičnosti. U suštini bila je slobodna da radi šta god želi. To je bio trenutak potpunog mira. Kao da je ono tamno, ravno more zadržavalo dah, a bistro nebo iznad i najsvetlije sazvežđe, Orion, koga su bogovi ubili i stavili na nebo, izgleda da su čekali njenu odluku.
Ovo je možda bila jedinstvena prilika u Aleksisinom životu da zgrabi deliće sopstvene istorije, pre nego što se oni raspršе na povetarcu. Znala je da postoji samo jedan odgovor na ovaj poziv. – Hvala vam – rekla je tiho, iznenada savladana umorom. – Volela bih da ostanem.

2

Aleksis je spavala dubokim snom te noći. Kada su ona i Fotini konačno otišle u krevet, bilo je sat vremena iza ponoći, i sve što se dogodilo toga dana, duga vožnja do Plake, popodne na Spinalongi i opojno dejstvo koje su imali meze i „metaksa“ odvelo ju je u dubok san bez snova.

Skoro je bilo deset sati kada su se sjajni sunčevi zraci probili kroz otvor debelih zavesa i bacili snop na Aleksisin jastuk. Kada se probudila, ona je instinktivno skliznula dublje ispod čaršava da sakrije lice. Proteklih noći spavala je u nepoznatim sobama, i svaki put budila se zbunjena na trenutak dok se ne prilagodi okolini i ne spozna gde se nalazi. Većina dušeka u jeftinim pansionima u kojima su ona i Ed odsedali bili su ili ulubljeni u sredini ili su federi izbijali iz navlake. Nikad nije bilo teško ustati ujutro iz tih kreveta. Ali ovaj krevet bio je sasvim drugačiji. Zapravo, cela soba bila je drugačija. Okrugli sto sa čipkanim stolnjakom, stolica sa izbledelim pletenim sedištem, kompozicija uramljenih akvarela na zidu, sveća s debelim slojevima voštanih tragova, mirišljava levanda koja je visila u buketiću na poleđini vrata, i zidovi ofarbani u nežnoplavo da se uklope s posteljinom: sve te stvari činile su sobu i više nego toplim domom.

Kad je razgmula zavese, pozdravio ju je zaslepljujući prizor svetlucajućeg mora i ostrva Spinalonge, koje je u treptavoj izmaglici vreline izgledalo udaljenije i samotnije nego prethodnog dana.

Kada je dan ranije krenula iz Hanije, nije nameravala da ostane u Plaki. Zamišljala je da će se nakratko susreti s majčinom starom poznanicom iz detinjstva i letimice obići selo, a potom se priključiti Edu. Zbog toga nije ponela ništa osim mape i fotoaparata – a sigurno nije očekivala da će joj biti potrebni odeća ili četkica za zube. Fotini joj je brzo pritekla u pomoć i posudila joj sve što joj je bilo potrebno – jednu od Stefanosovih košulja za spavanje, i čist, mada poprilično istrošen peškir. To jutro, na kraju kreveta pronašla je košulju sa cvetićima – ne baš u njenom stilu, ali posle vrućine i prašine prethodnog dana, bilo joj je drago da promeni odeću. Bio je to gest majčinske dobrote koju nije mogla da ne primeti – iako svetloroze i plava boje košulje nisu baš bile u skladu s njenim šortsem oker boje, zar je to zaista bilo važno? Aleksis je ispljuskala lice hladnom vodom iznad malenog lavaboa u ćošku, a onda je posmatrala svoje osunčano lice u ogledalu. Bila je uzbuđena kao dete koje se spremalo da pročita najvažnije poglavlje priče. Danas će Fotini biti njena Šeherezada. Odevena u šuštav, ispeglan pamuk, što je za nju bio nepoznat osećaj, spustila se niza zadnje stepenište i našla se u kuhinji taverne, privučena tamo snažnim mirisom jake, sveže skuvane kafe. Fotini je sedela za ogromnim, čvomovatim stolom nasred prostorije. Mada temeljito oriban, videle su se na njemu fleke svakog iseckanog komada mesa i svih začina koji su bili istucani na njegovoj površini. Takođe je svedočio i o hiljadama trenutaka temperamentnih sukoba koji su ključali i kipeli u žarkoj vrelini kuhinje. Fotini je ustala da je pozdravi.

– Kalimera, Aleksis! – rekla je toplo.

Nosila je bluzu sličnu onoj koju je pozajmila Aleksis, mada je

by Miš

Fotinijina bila u oker tonovima, u skladu sa suknjom koja se talasala od struka i dosezala joj skoro do članaka. Prvi utisci o njenoj lepoti koji su tako snažno pogodili Aleksis prethodne noći u blagodetnoj svetlosti sumraka uopšte nisu bili pogrešni. Kao isklesano telo Krićanke i njene krupne oči podsetile su je na prizore na veličanstvenim freskama u Minosu na Knososu, na one živopisne portrete koji su preživeli zub vremena od nekoliko hiljada godina, a ipak sadržavali neverovatnu jednostavnost koja ih je činila tako savremenim.
– Jesi li dobro spavala? – upitala je Fotini.
Aleksis je prigušila zev, klimnula glavom i onda se osmehnula Fotini, koja je vredno stavljala na tacnu bokal s kafom, nekoliko povećih šolja i tanjiriće, i veknu koju je upravo izvadila iz pećnice.
– Oprosti – hleb je podgrejan. Nezgodna stvar nedeljom jeste što
– ovde pekar ne ustaje iz kreveta. Zato, ili suva kora, ili svež vazduh
– rekla je Fotini, smejući se.
– Bila bih više nego zadovoljna svežim vazduhom, samo da se taj vazduh spere pravom svežom kafom – odgovori Aleksis i pođe za Fotini probijajući se kroz plastične trake napolje do terase, gde su sa stolova skinuti papirni stolnjaci i sada su izgledali čudno onako goli s crvenim površinama.
Dve žene su sedele na terasi s pogledom na more, koje je zapljuskivalo stene ispod gostionice. Fotini je nagnula bokal i gusta crna tečnost šiknula je u tamnom mlazu u beli porcelan. Nakon razočaranja u te silne šolje neskafe, posluženih kao da su te bezukusne granule instant kafe pravi delikates, Aleksis je shvatila da nikada do tada nije pila tako jaku i ukusnu kafu. činilo se kao da niko nije imao srca da saopšti Grcima da neskafa nije više novitet – već ova staromodna gusta i sirupasta tečnost za kojom su svi, čak i ona, žudeli. Septembarsko sunce je zračilo jasnu svetlost i prijatnu toplotu, što ga je, posle silne vreline u avgustu, činilo najpoželjnijim mesecom na Kritu. Kao iz furune visoke temperature koje se vladale sredinom leta sada su se smanjile, a vreli i ljutiti vetrovi su nestali.
Dve žene sedele su jedna naspram druge, ispod tende, i Fotini je stavila svoju tamnu, izboranu ruku na Aleksisinu.
– Tako mi je drago što si došla – rekla je. – Ne možeš da zamisliš koliko mije drago. Jako me je povredilo što je tvoja majka prestala da piše – savršeno sam razumela, ali je pokidala važnu kopču s prošlošću.
– Nisam znala da vam je ikada pisala – rekla je Aleksis, osećajući kao da duguje izvinjenje u majčino ime.
– Već i sam početak njenog života bio je težak – nastavila je Fotini – ali smo svi pokušali, zaista jesmo, da je usrećimo i da uradimo što je najbolje za nju.
Gledajući u Aleksis i njen pomalo začuđen izraz lica, Fotini je shvatila da mora da uspori tempo kazivanja. Sipala je obema po još jednu šolju kafe, dajući sebi vremena da razmisli odakle da počne. Izgleda da će morati da se vrati dalje nego što je mislila da je potrebno.
– Bilo bi najbolje da počnem od početka, ali zapravo nema tu pravog početka – rekla je Fotini. – Priča tvoje majke je priča tvoje bake, a takođe i tvoje prababe. A to je i priča tvoje pratetke. Njihovi
životi su se isprepleli, i to je zapravo ono na šta mislimo kad govorimo o sudbinama

by Miš

u Grčkoj. Naše sudbine uglavnom su nam dosudili naši preci, ne zvezde. Kada ovde govorimo o antičkoj istoriji, to se uvek odnosi na sudbinu – ali zapravo ne mislimo na onu koja se ne da nadzirati. Naravno, nama izgleda kao da nas događaji pogađaju kao iz vedrog neba, kada menjaju putanje naših života, ali ono što zapravo određuje dešavanja u našim životima zapravo su dela onih tu oko nas, i onih pre nas.
Aleksis je počela da se oseća pomalo nervozno. Neprobojni sef prošlosti njene majke, koji je bio tako čvrsto zaključan celog njenog života, sada je bio otključan. Sve tajne će iscureti napolje i odjednom se zapitala da – ona to stvarno želi. Zagledala se preko mora u blede konture Spinalonge i setila se samotnog popodneva koji je tamo provela, već s nostalgijom. Pandora je zažalila što je otvorila kutiju. Da li će i njoj biti na kraju žao?
– Tvoja prababa je živela na tom ostrvu – rekla je.
– Imala je lepru. – Nije očekivala da će njene reči zvučati tako nadmeno, tako okrutno, ali je odmah videla da se Aleksis trgla na te reči.
– Lepru ? – upitala je Aleksis zagrcnuvši se od zaprepašćenja.
Ova misao bila joj je odbojna, i mada je znala da joj je reakcija iracionalna, bilo joj je teško da sakrije osećanja. Saznala je da je stari čamdžija bio lepraš, premda se i sama uverila da nije bio vidljivo unakažen. Ipak se prestravila kad je čula da su njena krv i meso bili zaraženi leprom. To je bilo sasvim drugačije, i osećala je čudno gađenje.
Za Fotini, koja je oduvek živela u senci kolonije leproznih, lepra je oduvek bila životna činjenica. Videla je više lepraša no što ih je mogla izbrojati kako pristižu u Plaku i prelaze na Spinalongu. Takođe je videla žrtve u raznim stadijumima bolesti: neke osakaćene
unakažene, druge uglavnom nedodirljive. Zapravo, nedodirljivi su
izgledali kao da su im to poslednji časovi. Ali shvatila je kakav to utisak ostavlja na Aleksis. To je bila prirodna reakcija za nekoga ko je o lepri znao iz priča iz Starog zaveta i prikaza paćenika koji nosi zvono i viče: „Nečist! Nečist!"
– Da ti bolje razjasnim – rekla je Fotini. – Znam kako zamišljaš lepru, ali je važno da znaš istinu o tome, inače nikad nećeš razumeti pravu Spinalongu, Spinalongu koja je bila utočište mnogim dobrim ljudima.
Aleksis je nastavila da zuri preko svetlucavog mora u malo ostrvo.
Njena poseta prethodnog dana bila je puna protivurečnih slika: ostaci elegantnih vila u italijanskom stilu, bašte, čak i radnje, a u senci toga čitav spektar bolesti koji je u filmskim epopejama prikazan kao živa smrt. Ispila je još jedan gutljaj jake kafe.
– Znam da bolest nije fatalna u svim slučajevima – rekla je, skoro u samoodbrani – ali čovek ostaje unakažen, zar ne?
– Možda ne u onoj meri koju ti zamišljaš – odgovorila je Fotini. –
Ne širi se tako brzo kao kuga. Nekad su potrebne godine da se razvije – verovatno imaš slike o ljudima koji su užasno osakaćeni, ali to su ljudi koji pate godinama, možda decenijama. Postoje dve vrste lepre, jedna se sporije razvija od druge. Obe su sada izlečive. Ali tvoja prababa nije imala sreće. Ona je imala onu koja se brže razvija, a niti su vreme niti istorija bili na njenoj strani.
Aleksis je bila posramljena zbog svoje prvobitne reakcije, ponižena u svom neznanju i otkriće da je član njene porodice bio lepraš pogodilo ju je kao grom iz vedra neba.
– Tvoja prababa je bila zaražena, ali tvoj pradeda Georgis je zbog toga nosio duboke

by Miš

rane. čak i pre nego što mu je žena prognana na Spinalongu, dostavljao je isporuke na ostrvo svojim ribarskim čamcem, i nastavio je to da radi i kada je ona tamo otišla. To je značilo da je svakodnevno gledao kako je bolest polako uništava. Kad je Eleni otišla na Spinalongu, higijena je bila očajna, i mada se dosta popravila za vreme njenog boravka, tih prvih godina njene bolesti naneta joj je nenadoknadiva šteta. Poštedeću te detalja. I Georgis je poštedeo Mariju i Anu. Ali znaš kako to ide, zar ne? Lepra uništava nervne završetke, a posledica toga je da čovek ne oseća kada se poseče ili opeče. Zato su leprozni tako ranjivi i zadaju sebi trajna oštećenja, a posledice mogu biti katastrofalne.

Fotini je zastala. Zabrinula se da će povrediti osećanja ove mlade žene, ali je isto tako bila svesna da postoje delovi priče koji izazivaju užas. Samo je trebalo da se pažljivo pristupi.

– Ne želim da misliš da je u porodici tvoje majke samo vladala bolest. Jer nije bilo tako – dodala je brzo.

– Vidi. Imam ovde neke njihove fotografije.

Na velikoj drvenoj tacni uz bokal za kafu bio je naslonjen izgužvani koverat. Fotini ga je otvorila i sadržaj se prosuo po stolu. Neke od fotografija nisu bile veće od vozne karte, druge su bile veličine razglednice. Neke su bile sjajne s belim okvirom, dok druge mat, ali sve monohromatske, mnoge izbledele i jedva vidljive.

Mnoge su slikane u ateljeu, kada se spontani snimci još nisu izrađivali, ukrućenost likova činila ih je dalekim i otuđenim kao sam kralj Minos.

Aleksis se prvo zagledala u fotografiju koju je prepoznala. Bila je to slika koju je njena majka držala pored kreveta, žena u čipki i čovek platinaste kose. Podigla ju je.

– To je tvoja pratetka Marija i njen muž Nikolaos – rekla je Fotini s primetnim nagoveštajem ponosa. – A ovo je – reče izvlačeći izlomljenu fotografiju sa dna gomile – poslednja zajednička slika tvoje prababe i pradede sa kćerkama.

Dodala je sliku Aleksis. čovek je bio otprilike iste visine kao i žena, ali širokih ramena. Tamne, kovrdžave kose, štucovanih brkova, jakog nosa i očiju koje se smeše, mada je na ovoj fotografiji zadržao ozbiljan i namešten izraz. Njegove ruke delovale su goleme u odnosu na njegovo telo. Žena pored njega bila je tanana, dugog vrata, zadivljujuće lepa; kosa joj je bila upletena u pletenice i savijena na vrhu glave, a osmeh joj je bio širok i spontan. Ispred njih sedele su dve devojčice u pamučnim haljinicama. Jedna je imala jaku, gustu kosu koju je nosila raspuštenu na ramenima, kosih očiju kao u mačke. Imala je nešto vragolasto u očima i punačke usne koje se nisu smešile. Druga je imala uredno upletenu kosu, delikatnije linije lica i nos koji se naborao kada se osmehnula za fotografisanje. Mogla bi se opisati kao mršava i ona koja više ličila na majku, ruku nežno spuštenih u krilu u stidljivoj pozi, dok je njena sestra držala prekrštene ruke, gledajući u aparat prodornim pogledom, kao da prkosi.

– Ovo je Marija – reče Fotini, pokazujući na nasmejano dete. – A to je Ana, tvoja baba – reče pokazujući na drugu. – A ovo su njihovi roditelji, Eleni i Georgis.

Rašira la je slike po stolu, a povremeno bi ih povetarac nežno uzdigao sa površine, kao da ih je oživeo. Aleksis je videla slike dveju sestara kada su bile još bebe na rukama, zatim kao školarci, pa onda kao mlade devojke, ali tada su bile samo sa

by Miš

ocem. Bila je tu i
Anina slika, ruka u ruci sa čovekom u tradicionalnoj hrićanskoj nošnji. Bila je to slika sa venčanja.
– Znači ovo je bio moj deda – rekla Aleksis. – Ana tu zaista izgleda prelepo – dodala je zadivljena. – Zaista srećna.
– Mmm... blistavost mladalačke ljubavi – rekla je Fotini. Nagoveštaj zajedljivosti u njenom glasu iznenadio je Aleksis, i upravo je htela da je dalje ispituje kad je na površinu izbila druga slika, i zaokupila njenu pažnju.
– Ova liči na moju majku! – uskliknula je. Mala devojčica na fotografiji imala je upečatljiv kukast nos i sladak, mada stidljiv osmeh.
– To jeste tvoja majka. Tu je imala oko pet godina.
Kao i bilo koja kolekcija porodičnih fotografija, i ove su bile nesumično odabrane otkrivajući samo deliće priče. Prava priča će se ispričati kroz slike koje nedostaju ili nikad nisu napravljene, a ne one koje su tako brižno uokvirene ili uredno stavljene u koverat. Aleksis je toga bila svesna, ali je makar na trenutak mogla da vidi kako su izgledali članovi porodice koje je majka tako dugo čuvala u tajnosti.
– Sve je počelo ovde u Plaki – rekla je Fotini. – Upravo iza nas, tamo preko. Tamo je živela porodica Petrakis.
Pokazala je na malu kuću na ćošku, mogao bi se kamenčić dobaciti do nje sa mesta gde su sedele i pile kafu. Bila je to trošna, belo okrečena zgrada, i zapuštena kao i ostale kuće u siromašnom selu, ali ipak ljupka. Sa zidova je otpadao malter, a žaluzine, popravljane ko zna koliko puta još od vremena kada su Aleksisini preci tu živeli, bile su jarkoplave boje koja je odavno popucala od žarkog sunca i ljuštila se. A balkon, posađen iznad vrata, visio je pod težinom nekoliko ogromnih saksija, iz kojih su kao vatra crvene muškatle padale u valovima, kao da beže kroz izrezbarenu drvenu ogradu. Bio je to tipičan dom poput većine na grčkim ostrvima, i mogao je biti sagrađen bilo kad u proteklih nekoliko stotina godina. Plaka, kao i druga sela koja su, na sreću, pošteđena štete što nanosi masovni turizam, ostala je netaknuta i večna.
– Tu su odrasle tvoja baka i njena sestra. Marija je bila moja najbolja drugarica; samo je godinu dana bila mlađa od Ane. Georgis, njihov otac, bio je ribar, kao većina muškaraca u selu, a Eleni, njegova žena, bila je učiteljica. U stvari, bilaje više od učiteljice, ona je vodila mesnu osnovnu školu. Škola se nalazila pored puta za Elundu, grad koji morate proći da biste stigli do nas. Obožavala je decu – ne samo svoje kćerke već svu decu koja su bila u njenom razredu. Mislim da je to Ani teško padalo. Bila je posesivno dete i nije volela ni sa kim da deli bilo šta, a pogotovo majčinu naklonost. Ali Eleni je bila darežljiva u svakom pogledu i nalazila je vremena
za svu decu, bez obzira da li su njena krv i meso ili samo njeni đaci.
– Imala sam običaj da se pretvaram kao da sam i ja jedna od kćerki Georgisa i Eleni. Uvek sam bila u njihovoj kući; imala sam dva brata, pa možeš da pretpostaviš koliko se moj dom razlikovao od njihovog. Moja majka Savina nije imala ništa protiv. Ona i Eleni su bile prijateljice još od detinjstva i delile su gotovo sve, još od ranih dana, zato mislim da se nije brinula da me može izgubiti. Štaviše, verujem da je gajila nadu da će se Marija ili Ana udati za jednog od moje braće.
– Kao mala, provela sam verovatno više vremena kod

by Miš

Petrakisovih nego kod mojih, ali kasnije su se okolnosti promenile i Ana i Marija su manje-više s nama živele.
– U to vreme, i tokom celog našeg detinjstva, plaža je bila naše igralište. Ona se stalno menjala, ali nam nikad nije dosadila. Plivali smo svakog dana od kraja maja pa sve do početka oktobra, a imali smo i nemirne noći zbog nepodnošljivog krupnog peska koji bi nam se zavukao među nožne prste, a onda bi se rasuo po krevetskom čaršavu. U večernjim satima pecali smo sitne ribice, a rano ujutro jurili smo da vidimo šta su ribari uhvatili prethodne noći. Zimi, kad bi naišla plima, često bi izbacivala nešto što bi nam privuklo pažnju: meduze, jegulje, hobotnice, a ponekad smo ostajali iznenađeni pred nepomičnom kornjačom na obali. Ma koje godišnje doba bilo, kad bi se smračilo, svraćali smo do Anine i Marijine kuće, gde nas je čekao prijatan miris toplog peciva – Eleni bi nam pravila svežu pitu od sira, a obično bi i ona u slast pojela s nama jedno parče. A kada bi došlo vreme za spavanje, uvek bih nevoljno krenula uzbrdo kući...
– Ovo mi zvuči kao idealan način odrastanja – prekinula ju je Aleksis, opčinjena Fotininim opisom ovog savršenog i skoro bajkovitog detinjstva. Ali ono što je zaista želela da sazna jesto to kako je svemu tome došao kraj. – Kako se Eleni zarazila leprom? – pitala je naglo. – Da lije leproznima bilo dozvoljeno da napuste
ostrvo?
– Ne, naravno da nije. Zato su se toliko i plašili ostrva. Na početku veka vlada je naredila da svi leprozni sa Krita moraju da ostanu na Spinalongi. Onog trenutka kada bi lekar ustanovio
dijagnozu, ljudi su morali da napuste porodicu i da se presele tamo.
Ostrvo je bilo poznatije kao „mesto živih mrtvaca11 i nije postojao bolji opis.
– U ono vreme ljudi su činili sve da bi sakrili simptome, uglavnom zbog toga što su posledice dijagnoze bile toliko zastrašujuće. Ne čudi me što je Eleni podlegla lepri. Nije razmišljala o opasnosti da bi neki đak mogao da je zarazi – nije mogla da ih podučava a da oni ne sede blizu nje. Svi su znali da bi ona prva potrčala da podigne dete koje bi palo u prašnjavom školskom dvorištu. Ispostavilo se da je jedan od učenika zaista imao lepru. –
Fotini zastade.
– Zar mislite da su roditelji znali da je njihovo dete inficirano? – upita Aleksis s nevericom.
– Najverovatnije – odgovori Fotini. – Ali znali su i to da nikad više neće videti svoje dete ako bilo ko za to sazna. Eleni je mogla da preduzme samo jedan jedini pravi korak kada je saznala da je i sama zaražena – i ona je taj korak napravila. Naredila je da se sva deca u
školi pregledaju da bi se pronašao bolesnik, i zaista, bio je to devetogodišnji Dimitrije, čiji su jadni roditelji morali podneti strahotu da im zauvek oduzmu sina. Ali druga mogućnost bila je još gora. Zamisli samo dodir dece tokom igre! Oni nisu kao odrasli pa da drže odstojanje. Tuku se i rvu, padaju jedni preko drugih. Svi znamo da se zaraza uglavnom širi dodirom, ali ljudi su se tih dana najviše plašili da će škola u Elundi postati lepraška kolonija u pravom smislu ukoliko što pre ne izoluju inficirano dete.
– Mora da je Eleni bilo jako teško da obavi sve to – pogotovo što je imala takav odnos

by Miš